

Oppikoulun tulo ja alkuvaihe Lapinmaassa

Sivistystason nousu alkoi synnyttää myös maaseudulle ja sen syrjäkummillekin oppikoulun kysyntää: se oli loogisesti seuraava askelma sivistyksen portaikolla. Oppikoulun tulo periferiaan koh-tasi monia taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia ongelmia, joita on tutkittu sängen puutteellisesti, syrjäisimpien alueiden ongelmia ei juuri ollenkaan. Tähänastinen oppikoulututkimus on ollut pää-asiassa valtakunnallista oppikoulun yleiskehitystä kuvaavaa. Kouluhistorioita on kirjoitettu paljon, mutta niissä on lähes aina tietynlainen tendenssipitoisuus; oma koulu nähdään hyvin myönteis-sessä valossa, mutta oppikoulun nurjempi puoli on usein ohitettu varsin vähin äänin. Tässä työssä on tavoitteena tutkia aihetta Lapinmaan näkökulmasta (Lapinmaa = maakunta, kihlakunta, vaa-lipiiri, napapiirin yläpuolinen osa) [1]. Paikallinen sovellus on Kittilän yhteiskoulu, joka oli alueen ainoa oppikoulu 1920- ja 30-luvuilla.

Kohteen tutkimusta vaikeuttaa arkistolähteiden tuhoutuminen Lapin sodan melskeissä. Oppilasmatrikkeli ja rangaistuskirja ovat ainoat säilyneet asiakirjat. Kansallisarkistossa on onneksi säilynyt tärkeitä lähteitä: vuosikertomukset, syystiedonannot ja tarkastaja-kertomukset. Tarkastuksia pidettiin koulun alkuvaiheessa joka vuosi. Tarkastajaraportit ovat 'ulkopuolista' arviointia koulun tilasta suhteutettuna valtakunnalliseen vertailuaineistoon ja ova sen takia keskeisiä dokumentteja. Oppikoulujen arkistomateriaali on kuitenkin pääasiassa virallista jäämistöä, joka kertoo ennen muuta koulun virallisesta toiminnasta ja on näin ollen niukkaa ja aukollista (ks. Salminen 2002, 282 ja alaviite 934). Muun muassa

tausta-aatteita ja perimmäisiä tarkoituseriä käsitellään hyvin niukasti. Tässä työssä tulkintaa helpottaa huomattavasti, kun koulun merkkivuoden yhteydessä vuonna 1978 haastateltiin koulun ensimmäisiä oppilaita ja näin syntynyttä materiaalia säilytetään koulun arkistossa. Muistitieto on tosin historian lähteenä ongelmallista, mutta se valaisee täydentävästi pulpettiperspektiiviä, oppilaiden omia muistikuvia ja tunteuksia ja näin tuo tärkeän puolen koulun kokonaiskuvaan.

Tässä työssä tarkastelen oppikoululaitoksen laajentumista napapiirin pohjoispuolelle, koulutoiminnan integroitumista paikalliseen yhteisöön ja ylläpitäjän pyrkimystä muovata koulua alueelle sopivaksi. Ajallisesti työ keskittyy 1930-luvulle.

Oppikoulun käynnin laajuus ja oppikoulun tulo pohjoiseen

Oppikoulun käyminen oli ollut Lapissa erittäin vähäistä. Pääasiassa alueen virkamiehistö oli kouluttanut lapsensa, mutta muille oppikoulu oli perin vieras laitos [2]. Pohjois-Suomen oppikoulu-keskus oli pitkään Oulu, johon oli perustettu useita oppikouluja jo 1800-luvun lopulla. Oppikoulun käynnin volyyymia on mahdollista arvioida niiden lukujen valossa, joita Lapinmaan oppikoululaisista on Oulun oppikoulujen oppilasmatrikkeleissa: vuosien 1875-”1930 välisenä aikana kirjoittautui keskimäärin 2-3 oppilasta vuodessa (taulukko 1) [3]. Vuosisadan taitteessa oppikoululaitos laajentui Tornioon ja Kemiin. Lapin ensimmäiset ylioppilas-kirjoitukset pidettiin Kemissä vuonna 1903. Napapiirin tuntumaan oppikoulu saatiin vuonna 1908, kun Rovaniemen yhteiskoulu aloitti toimintansa. Koulun vaikutusalue pysyi kuitenkin aika suppeana, sillä suurin osa oppilaista oli jatkuvasti Rovaniemeltä ja sen lähiympäristöstä (Lassila 2005, 48–49). Myös akateeminen maailma oli pysynyt etäisenä, sillä esimerkiksi yliopistoon kirjoittautui vuosina 1860-99 Lapinmaasta vain yksi talonpoikaislähtöinen opiskelija (Ojala 1952, taulu 3)

Taulukko 1: Lapinmaan oppikoululaiset Oulun oppikouluissa
1875-1930 (OMA Bb Oppilasmatriikkelit)

	1875-80	1881-85	1886-90	1891-95	1896-00	1901-05	1906-10	1911-15	1916-20	1921-25	1926-30	yhteensä
Enontekiö					2	5	1	4	2	1		15
Kittilä	2	3		4	1	1	1	3	6	3	4	28
Inari		1		2	3			1	4	3		14
Muonio	1	2		2	1	3	3		2			14
Sodankylä	3	3		1	3	7	3	2	6	5	2	35
Utsjoki			1	1	1	4	3	1	1	1		13
	6	9	1	10	11	20	11	11	21	13	6	119

Poikkeuksellinen toimintaympäristö

Sääty-yhteiskunnan perintönä oppikoulu liittyi kiinteästi sosiaaliseen asemaan ja varallisuuteen. Säätyläiset ja sen jälkeen yhteiskunnan keskikerrokset olivat tyypillisiä oppikoulua hyödyntäviä ryhmiä (Salminen 2002, 295-296). Lapinmaan talous- ja yhteiskuntarakenne oli kuitenkin hyvin poikkeuksellinen verrattuna eteläiseen Suomeen. Pohjoisen väestöryhmiä olivat virkamiehet, papit, kauppiat, talonpojat, tilaton väestö ja aivan pohjoisessa poropaimentolaiset; sen sijaan käsityöläisiä oli vain vähän, kartanonomistajia ei lainkaan ja aatelisia virkamiehiä oli vain korkeimmissa viroissa, maaherroina ja upseereina. (Kerkelä 1996, 181.) Esimerkiksi "Herrskalet från Xittilä" koostui kruununvoudista, tuomarista, piirilääkäristä, eläinlääkäristä, ylimetsänhoitajasta, metsänhoitajista, nimismiehestä ja kirkkoherasta (Itkonen 1970, 126). Lapin säätyläiset erosivat paikallisesta väestöstä kahdessa asiassa: he olivat kirjallisen ja ruotsinkielisen kulttuurin edustajia sekä ylläpitivät kulttuurista hegemoniaa alueella (Lähteenmäki 2004, 479). Lukumääräisesti eliitti oli hyvin pieni, ja siksi peruskysymys oli miten oppikoulu otettiin vastaan kantäväestön keskuudessa. Vaatihan koulunkäynti varallisuutta,

sillä oppikoulu oli maksullinen ja kustannuksia muodostui myös vuokralla asumisesta.

Väestön pääryhmän muodostivat pientalonpojat, joista suurin osa myös omisti tilansa. Pääelinkeino oli pientilavaltainen karjatalous. Lapinmaan tiloista lähes 90 % oli kooltaan alle kolme peltohehtaaria, mikä mahdollisti vain hyvin pieniä karjamääriä. Metsätyöt toivat lisäansioita: pienviljelijä-metsätyömies oli tyypillinen ammattiyhdistelmä. Sosiaalisia eroja ei pääväestön keskuudessa juuri ilmennyt, sillä väestö oli köyhyyden tasa-arvoistama. Erityisesti oppikoulua ajatellen on syytä huomata, että keskikerrosten osuus oli aivan olematon sillä esimerkiksi Lapin komitean laskelmien perusteella vain 2,4 % voidaan laskea siihen kuuluvaksi. (Lapin komitea 1938, 36.) Ilmo Massa (1994) on luonnehtinut pohjoisen yhteiskuntaa talonpoikaiseksi moninaistaloudeksi: maatalouden ohella siinä oli pyyntikulttuurille ja luontoistaloudelle tyypillisiä piirteitä (Massa 1994, 168–170). Lapin komiteamietinnön (1938) sivumääristä voidaan arvioida aikakauden yhteiskuntapoliittisia painotuksia: ylivoimaisesti suurin osa mietinnöstä käsitteli maatalouden ongelmia, muut elinkeinot saivat muutaman sivun, sivistystarpeille riitti puolitoista sivua, mutta oppikoulusta ei ollut mitään mainintaa (Lapin komitea 1938). Primäärit tarpeet hallitsivat selvästi poliittis-yhteiskunnallista keskustelua ja toimintaa 1930-luvulla. Kansakoulujen rakentaminen oli kuntien keskeisiä tehtäviä ja veikin huomattavan osan resursseista. Sen sijaan oppikoulu ei ollut kiireellisyysjärjestyksessä kovin korkealla.

Oppikoulun menestyminen edellytti perussivistyksen hyvää tasoa, sillä se ratkaisi oppikoulukelpoisten oppilaiden laajuuden. Pedagogisen infrastruktuurin rakentaminen oli kuitenkin pahasti kesken Lapinmaan ensimmäisen oppikoulun aloittaessa vuonna 1928. Tosin oppivelvollisuuslaki (1921) vauhditti kansakoulujen perustamista, ja siinä yhteydessä myös alkuopetus alkoi siirtyä kirkolta kansakouluihin. Lapinmaan ensimmäinen täydellinen kansakoulu aloitti Kittilässä vasta vuonna 1926. Mutta paha takaisku kansakoulun etenemiselle oli 1930-luvun alun lama, joka supisti

julkisia investointeja huomattavasti. Supistettu kansakoulu olikin tyypillinen koulumuoto Lapinmaassa vielä pitkään. Täydellisen ja supistetun koulun välillä oli tuntimäärillä mitaten suuria eroja: kaupunkien kansakouluissa voitiin antaa opetusta 8680 tuntia, kun se Lapinmaassa saattoi olla vain 3815 tuntia (Kivinen & Kinos 1990, 123, 134, 136). Samana vuonna kun Kittilän oppikoulu aloitti toimintansa, toimitettiin piispantarkastus, jossa arvioitiin muun muassa koulutuksen tilaa alueella. Arvioinnin mukaan koulua käymättömiä ei ollut enää kovin paljon, mutta koulun käynnin säännöllisyydessä oli vielä runsaasti ongelmia. (OMA Eb:41 piispantark ptk 23–25.3.1928). Alkuopetuksesta huolehti edelleen myös kirkon oma kouluverkko ('kiertokoulu'), joka käsitti noin neljäkymmentä kohdetta pienissä kylissä. Neljä katekeetta hoiti opetuksen. (KiSeA kirkkoneuvoston ptk 1928"1930). Mutta kirkon toimintana alkuopetuksen määrä jäi paljon jälkeen täydellisestä kansakoulusta.

Periferian nuorten näkökulmasta koulupoliittinen tilanne oli erittäin hankala, sillä rinnakkaiskoulujärjestelmä ylläpiti koululaitoksen dikotomista rakennetta (ks. Salminen 2002, 296): kansakoulu arvioitiin riittäväksi talonpoikaiselle rahvaalle ('sivistynyt talonpoika'), kun taas oppikoulu kuului urbaanille eliitille. Oppikoulun merkittävään laajentamiseen ei siten tuntunut olevan tarvetta. Fennomaaninen sivistysprojekti oli kuitenkin synnyttänyt vahvistuvan kansalaisyhteiskunnan, joka aktivoitui ennen pitkää myös oppikouluhankkeissa. Yhteiskunnassa oli siis kaksi vastakkaista poliittis-yhteiskunnallista liikettä: ylhäältä valtointerventio kansalaisiin päin ja alhaalta kansalaisaktiivisuus valtion suuntaan (Rinne 1987, 99; Salminen 2002, 285, 297). Valtion oppikoulupoliittikka perustui kontrolloituun määrään sekä periaatteellisista että taloudellisista syistä. Sen takia valtion koulut sijaitsivat pääasiassa kaupungeissa maaseudun jäädessä yksityisen aloitteellisuuden varaan (Honkala 1960, 27–28; Kiuasmaa 1982, 34–35; Salminen 2002, 296).

Virkamieseliitti aktiivisena kouluhankkeessa

Paikallinen aktiivisuus käynnisti myös oppikouluhankkeen Lapinmaassa, sen hallintokeskuksessa Kittilässä. Se oli myös huomattava kaupallinen keskus, jossa oli runsaasti kauppiaita sekä pienliikkeitä ja oli tunnettu myös perinteikkäistä markkinoistaan. Kunnasta löytyi vielä poliittista vaikutusvaltaa, sillä vaalipiirin ainoa kansanedustaja oli Kittilästä. Näin maakuntakeskukseen oli muodostunut sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman keskittymä, jonka toimesta oppikouluhanketta alettiin viedä eteenpäin. Myös kouluhallitus totesi Kittilän olevan “Lapin tärkein sivistyskeskus” (KA Opm 1928 AD 2569/452).

Perinteisesti virkamiehistö oli kouluttanut lapsensa Oulun oppikouluissa ja myöhemmin Torniossa, Kemissä sekä Rovaniemellä. Pätevien opettajien puute hidasti Lapin omien oppikoulujen kehitystä. Oppilasvirta taittui Lapin oppikoulujen eduksi lopulta 1920-luvulla. Rovaniemestä tuli Kittilän koululaisten jatko-opintojen tärkein etappi koulutiellä 1920-luvulta alkaen (taulukko 1 ja 2). Oppikoulutietoisuuden voimistuminen synnytti ennen pitkää ajatuksen myös omasta oppikoulusta. Ajatus syntyi virkamiesten keskuudessa, sillä oppikoulusivistys oli heille tavanomaistunut vaihtoehto. Hyvin pian kävi selväksi, että valtio ei lähtenyt koulua perustamaan. Koska köyhällä kunnallakaan ei ollut mahdollisuuksia, oli yksityinen oppikoulu ainoa nopeasti toteutettavissa oleva vaihtoehto (Salminen ym. 1995, 97).

Hanketta ajamaan perustettiin kannatusyhdistys (KiYhA kann yhd ptk 25.5.1928). Oppikoulun alkutaival oli virkamiesvetoista, mikä näkyy hyvin kannatusyhdistyksen johtokunnan koostumuksessa [4]: kruununvouti, piirilääkäri, aluemetsänhoitaja, nimismies, konsulentti, kunnankirjuri, talollinen, seppä ja rouva (KiYhA J:1 ptk 25.5.1928). Koulun vuosikertomus nimesi “Kittilän yhteiskoulun isäksi” kruununvouti V. J. Alarannan, joka oli johtokunnan ensimmäinen puheenjohtaja. Johtokunnassa oli myös viljelijä- ja työväestön edustus, mikä oli paikallinen yhdyskuntarakenne huo-

Taulukko 2: Kittilästä Pohjois-Suomen oppikouluihin lähteneet oppilaat 1875-1940 (OMA Bb Oppilasmatrikkelit)

Kirkonkylä	ennen 1905	1906-10	1911-15	1916-20	1921-25	1926-30	1931-35	1936-40	yht.
Oulun oppikoulut	11	1	3	6	3	4			28
Kemin yhteislyseo		3				1			4
Rovaniemen yhteislyseo					4	4	9	5	22
Tornion yhteislyseo	2						2		4
yht.	13	4	3	6	7	9	11	5	58

mioonottaen luonnollinen.(KiYhA Vk 1931–32). Koska valtion virkamiesten virkatoimet ulottuivat koko maakuntaan, oli hankkeessa myös alueellista edustavuutta mukana. Maakunnallinen kattavuus olikin välttämätön tavoite, sillä valtion rahoituksen turvaamiseksi oli kouluun saatava riittävä oppilasmäärä. Myös kouluhankkeen kansalaisaloitteessa näkyi laaja alueellinen näkökulma: “Lapin nousevan nuorison saattamiseksi edes keskikoulun sivistysmäärästä osalliseksi” (KiKuA valt ptk 20.4.1928). Myös eduskunnan asiakirjoissa käytettiin käsitettä Lapinmaan yhteiskoulu (Vp 1928, 2210 liitteet I-XI 531).

Valtionavut varmistivat koulun taloudellisen perustan. Kannatusyhdistys osti rohkeasti myös koulurakennuksen jo toiselle lukuvuodelle. Yleinen käytäntö oli ollut, että yksityiskoulun piti toimia pari vuotta hyvin niukalla rahoituksella eikä koulutalon hankinta ollut silloin yleensä mahdollista (Kiuasmaa 1982, 544 viite 7). Oman koulurakennuksen hankkiminen oli tärkeä koulun uskottavuuden kannalta: se viestitti ympäristöön määrätietoista asennetta. Myös opettajakysymys saatiin alun kangertelun jälkeen hyvään kuosiin, sillä jo 1930-luvun puolivälissä keskeisissä oppiaineissa oli pätevä viranhaltija (KiYhA Vk 1935–36; ks. myös Salminen 1995, 98). Jälkikäteen arvioiden opettajatilanne oli itse asiassa koulun historian paras, mikä oli aika yllättävää sillä opettajien saaminen pohjoiseen oli osoittautunut yleensä vaikeaksi.

Talouslama ja asenteet hidastivat kehitystä

Kaksi koulutoiminnan peruspilaria, koulurakennus ja opettajisto, oli saatu hyvin kohdalleen, mutta sen sijaan kolmas, oppilasrekrytointi, tuotti jatkuvasti tuskaa myönteisen alkuvaiheen jälkeen. Potentiaalinen oppilasjoukko koostui alueen virkamiesten jälkikasvusta sekä kansakoulussa hyvin menestyneistä muista lapsista. Myös oppikoulun odotusasemissa oli jonkin verran nuoria. Tähän viittaa ensimmäisten vuosien oppilaiden ikärakenne, sillä ikäjakauma oli useana vuotena epätavallisen laaja, jopa 12 – 19 vuotta (KiYhA Vk 1928–33). Mutta langan ohuen ylä- ja keskiluokan varaan ei koulua voinut rakentaa, vaan se oli saatava juurtumaan kantaväestön keskuuteen. Yleismaailmallinen lama ja paikallinen kato aiheuttivat siinä määrin ahdinkoa kotitalouksille, että perheillä ei ollut varaa oppikoulun kustannuksiin ja oppilasmäärä lähti laskuun. Täysiluokkaisena kouluna oppilasmäärä oli luvulla 1930-31 noussut 57:ään laskien muutamassa vuodessa 34:ään (KiYhA Vk 1930-34). Valtionapuun edellyttävää oppilasmäärää ei saavutettu, mutta rahoitus saatiin poikkeussäädösten perusteella. Talous oli erittäin tiukoilla useita vuosia ja sitä paikattiin muun muassa opettajien palkkoja leikkaamalla. Vasta useiden lamavuosien jälkeen tilanne alkoi helpottaa ja myös talonpoikaistaustaisia oppilaita tuli hieman enemmän kouluun 1930-luvun lopulla (KiYhA Vk 1936–37, Oppilasmatrikkeli).

Erityisesti poikien koulukiinnostus oli vähäistä, vaikka oppikoulu oli ollut perinteisesti poikia suosiva. Lapin miehiseen mentaliteettiin ei koulun penkillä istuminen tuntunut sopivan. Sen sijaan tyttöjen kiinnostus oli kohtuullisen korkealla tasolla. Tyttöjen suhteellinen osuus oppilasmäärästä oli 80 %:n tuntumassa ensimmäiset viisi vuotta (KiYhA Vk:t 1928-33). Poikien motivaatiota pyrittiin vahvistamaan lisäämällä lukusuunnitelmaan maa- ja metsätaloudellisia aineita. Toimenpiteellä oli tarkoitus myös lähentää koulua paikalliseen yhteisöön ja poistaa vierauden olemusta, joka koulun imagoon tuntui liittyvän. Koulunjohtaja ryhtyi itsekin viljelijäksi yrittäen poistaa ennakkoluuloja omalla esimer-

killään. Johtaja myös arvosteli suomalaisen oppikoulun arvoja ja kasvatuseriaatteita: ne kasvattavat kielteistä asennetta työntekoa kohtaan ja väärämielistä 'herrahenkeä' (KiYhA Vk 1935–36). Myös koulutarkastaja kannusti poikia oppikouluun:

Työ on miehen kunnia, olipa se sitten ojurin, kirvesmiehen, isännän tai rengin, henkistä tai ruumiillista työtä. Kun nuorisoa kasvatetaan tällaiseen oikeaan sivistykseen, joka ei halveksi mitään kunniallista työtä, tällä koululla on elämisen ja kehittymisen oikeus Taka-Lapin ainoana korkeamman sivistyksen lietenä. (KiYhA Tk 1936 7 §).

Lukusuunnitelman uudistus nosti hieman poikien määrää, mutta pysyvää muutosta se ei saanut aikaan. Kun samassa yhteydessä koulua laajennettiin nelivuotiseksi, vaikutus oli oikeastaan negatiivinen: kouluajan pidentyminen lisäsi kuluja ja siten jopa heikensi mahdollisuuksia entisestään. Selvä tyttöenemmyys yli 70 % palautui jälleen 1940-luvun alussa (KiYhA Vk:t). Työ tai koulu olivat vaihtoehdot, ja työ osui erityisesti poikien kohtaloksi sillä agraaritalouden työnjaossa heidän työpanoksellaan oli runsaasti kysyntää. Sen sijaan tytöille ei aina löytynyt mielekästä tekemistä ja siksi koulun penkillä istuminen oli heille sovelias vaihtoehto.

Taulukko 3: Oppilaiden kotikylät 1928-39 (KiYhA Oppilas-
matrikkeli)

Kirkonkylä	124	Kuivasalmi	2
Alakylä	15	Tepasto	1
Hanhimaa	2	Köngäs	5
Helppi	1	Molkojärvi	1
Kaukonen	9	Sirkka	7
Kelontekemä	2	Kallo	0
Kiistala	6	ulkokuntalaiset	44

Paljon oli myös vanhoillista ajattelua, jonka mukaan pitkät kouluvuodet olivat turhuutta ja vieroittivat 'oikeasta' työstä: poikien oli parasta pysyä isiensä ammatissa, eikä siihen tarvittu korkeita kouluja. (Huuhka 1955, 55.) Opetussuunnitelman uudistaminen oli aito yritys integroida koulua lähemmin paikalliseen yhteisöön, mutta jäi lopulta kosmeettiseksi eleeksi: koulun ongelmien taustalla oli syvällisempiä yhteiskunnallisia syitä.

Harvan asutuksen seudulla etäisyydet olivat suuri ongelma koulun käymiselle; kustannukset nousivat huomattavasti, kun jouduttiin hankkimaan vuokra-asunto ja ravinto kodin ulkopuolelta. Lähietäisyydeltä opiskelu onnistui kohtuukustannuksin ja kouluaktiivisuus oli sillä alueella suhteellisen voimakasta. Oppilaista oli päivittäisen koulumatkan alueelta 62 %, lähikylistä (20 km) 11 %, syrjäkyliltä 6 % ja ulkokuntalaisia 21 % (taulukko 3). Etäisyysäännöstä oli kuitenkin merkittävä poikkeus: Alakylästä (40 km) oli määrällisesti ja suhteellisesti enemmän oppilaita kuin esimerkiksi Kaukosesta (20 km) ja Sirkasta (20 km) (KiYhA Oppilasmatrikkeli). Alakylä oli ollut ensimmäisenä monissa kansalaisyhteiskuntaa vahvistavissa hankkeissa: kirjasto, nuorisoseura, maatalousseura, osuustoiminta, urheilu ym. (Andersson 1955 [1914], 369–371; Niemelä 1989, 156, 212). Alakylän kouluaktiivisuutta voidaan tulkita niin, että varhain alkanut fennomaaninen sivistystyö alkoi tuottaa uutta kasvua; kansalaisyhteiskunnan vahvistuminen oli kypsytännyt asenteita oppikoululle myönteisiksi. Myöskään kylän koko ei selitä poikkeamaa, sillä edellä mainitut kylät olivat Alakylää suurempia. Runkoteiden ulkopuoliselta alueelta oppilaita oli erityisen vähän. Siellä oli vielä runsaasti luontoistaloutta eikä modernisaatio ollut edennyt siinä määrin kuin pääteiden varsilla. Niistä kylistä, missä ääriivasemmistolla oli suuri kannatus, ei oppikouluun lähtijöitä ollut juuri ollenkaan (TiA edusk. vaali 1958 A lomake, kunn. vaali 1972) [5]. Kyläperspektiivistä katsoen oppikoulu tuntui olevan kovin etäinen, porvarillinen instituutio (taulukko 3).

Kun asiaa tarkastellaan maakunnallisesta näkökulmasta tulee oppilaiden keskittyminen oppikoulun lähiympäristöön myös hyvin selvästi esille: kotikunnasta olevien oppilaiden osuus oli 82 %

Taulukko 4: Oppilaat kotikunnan mukaan 1928-47

(KiYhA Oppilasmatrikkeli)

Enontekiö	1	Pello	1
Inari	3	Rovaniemi	30
Kemijärvi	2	Rovaniemi mlk	10
Kittilä	320	Salla	2
Kolari 1	1	Sodankylä	12
Muonio	7	Tervola	3
Pelkosenniemi	1	muut	6
		Petsamo	7

ja yli 100 kilometrin etäisyydeltä oli vain 10 % (TiA oppikoulu-tilastot 1929–39). Lisäksi on syytä huomata, että ulkokuntalaisista lähes puolet oli kunnista joissa jo oli oppikoulu (Rovaniemi, Kemijärvi) ja vain noin 10 % kaikista oppilaista oli oppikoulua vailla olevista kunnista (taulukko 4). Toisin sanoen ’uusrekrytointia’ muista kunnista oli erittäin vähän. Maakunnallinen edustavuus ei siis kehittynyt toivotulla tavalla, vaikka koulutarkastajakin oli käyttänyt nimityksiä “Lapinmaan sivistyslaitos” ja “koko varsinaisen Lapin yhteinen opisto” (KiYhA Tk 1928 2 § ja liite). Taloudelliset, asenteelliset ja pohjakoulutuksen puutteet vaikuttivat luonnollisesti koko Lapinmaan alueella. Myös poikittaisliikenne oli kehittymätöntä, sillä liikenneyhteyksiä rakennettiin ennen kaikkea nousevaan keskukseen Rovaniemelle. Niin ikään orastavaa erimielisyyttä alueiden välillä alkoi ilmetä, kun ainakin kouluaktiivit aistivat “Itä-Lapin kylmäkiskoisuutta” uutta oppikoulua kohtaan (KiYhA Tk 1936 6 §). Mutta koulutarkastajan visiossa Kittilän oppikoulu voisi olla maakunnallinen kulttuurikeskus ja identiteetin rakentaja:

Kuvittelen Kittilän koulun -keskellä jylhää Lappia sijaiten-voivan muodostua jonkinlaiseksi laajan seudun kotiseutumuse-

oksi, joka sisältää monipuolisen kokoelman villin luonnon esineitä ja lisäksi Lapin kulttuurin tuotteita ja työkaluja. Tällaisen keräilytoiminnan uskon olevan omiansa vahvistamaan hajallaan asuvien asukkaiden maakuntatunnetta, joka ilmeisesti näin harvaan asutussa seudussa asukkaiden korvaamattomaksi vahingoksi väkisinkin pyrkii himmenemään.(KiYhA Tk 1936 5 §; *alleviivaus tekijän*).

Kehitys lähti lopulta aivan toiseen suuntaan. Vuonna 1938 perustettiin Lapin lääni ja maakunnallinen identiteetti alkoi rakentua aivan uudelle perustalle. Oppikoulun kehitykseen ei saatu toivottua alueellista vaikuttavuutta. Maakunnallisiin mittoihin Kittilän oppikoulu laajentui vasta 1950-luvulla, kun siitä tuli valtion omistama yhteislyseo (1951).

Epätyypillinen perhetausta

Oppilaiden sosioekonomiseen koostumukseen heijastui luonnollisesti alueen yhdyskuntarakenne. Talonpoikaistaustaisten oppilaiden osuus oli selvästi suurin. Pienliikkeenharjoittajien perheistä oli oppilaita runsaasti ja myös työläisperheiden lapsia oli suhteellisen paljon. Kun otetaan huomioon, että kaikki edellämainitut ryhmät olivat sosiaaliselta asemaltaan käytännössä hyvin lähellä toisiaan, voidaan perhetaustaa luonnehtia jopa proletaariseksi. Tämä on myös luonteva selitys niukkaan oppilasmäärään. Virkamiesten ja toimihenkilöiden lasten osuus oli paikallinen yhdyskuntarakenne huomioonottaen normaali (taulukko 5). Keskiluokalle oppikoulusta oli tullut lähes ainoa koulutusvaihtoehto. Alemmissa ryhmissä koulutuksellinen 'sitkeys' ei ollut tarttunut vielä niin tiukasti ja siksi suhdanneherkkyys saattoi vaikuttaa nopeasti (Kivinen 1988, 77). Valtakunnallisessa vertailussa suurimmat erot olivat virkamiehistön ja käsityöläisten sekä pientilallisten kohdalla (Kiuasmaa 1982, 243; ks. myös Salminen 1995,

108) [6]. Lapinmaan tilanteessa oli poikkeavia piirteitä myös Keski-Suomen maaseutuun verrattuna.

Taulukko 5: Oppilaiden perhetausta 1930-luvulla (TiA Oppikouluilastot)

	1930	1935	1936	1937	1938	1939	yhteensä	%
virkamies	5	4	5	3	2	6	25	9,3
suurliikemies		1	1	1	2	2	7	2,6
pienliikkeenharjoittaja	10	8	8	11	15	14	66	24,5
työväki	10	9	9	8	6	4	46	17
suurtalallinen		1			1		2	0,7
pientilallinen	24	13	17	22	25	20	121	44,8
maatyläinen (torppari)	1	2					3	1,1
	50	38	40	45	51	46	270	100

Julkisen vallan näkemystä syrjäseudun oppilaskehitykseen on mahdollista arvioida kouluhallituksen valtiollistamisohjelmasta vuosille 1936–40. Ohjelmaan pyrkijöitä oli kaikkiaan 36 koulua. Pöytäkirjan perusteella pääpaino oli edelleen kaupunkien suuren kysynnän tyydyttämisessä, ja esimerkiksi syrjäseutujen kouluongelmat saivat hyvin vähän huomiota. Alueellista näkökulmaa edusti Rovaniemen lukioaste, joka pääsi ohjelmaan jo vuodelle 1936. Ainoa syrjäseutujen ja ylipäätään laajan maaseudun oppikoulu oli Kittilän yhteiskoulu, jonka valtiollistaminen oli ajateltu tapahtuvaksi vuonna 1939. Arvio koulun tulevaisuudesta oli kuitenkin hyvin synkkä: “oppilaita sinne ei voida vuosikymmeniin toivoa kuin vähäisessä määrin ja taloudellisia uhrauksia vaaditaan vielä pitkään”. Lukioastetta ei ole “eikä sinne ole mitään syytä sitä järjestää”. (KA Kh I Cc2 khs:n yhteisist ptk 1935-39 27.2. 1935.) Sota muutti suunnitelmia ja valtiollistaminen siirtyi vuosilla eteenpäin.

Hapuilevaa alkuvaihetta kesti kaikkiaan 15 vuotta, jolloin muun muassa koulun lopettaminen oli esillä useita kertoja. Koulun liikkeellelähtö sattui huonoon aikaan. Vaikea taloussuhdanne oli satunnainen tekijä, mutta lisäksi oli asenteellisia ongelmia sekä

perussivistyksen puutteita, jotka korjaantuivat vasta pitkän ajan kuluessa.

Sopiva koulumuoto, mutta epäsoviva opetussuunnitelma

Koulumuodoksi valittiin uusmuotoinen yhteiskoulu (L 74/1928, A 75/1928). Kittilän yhteiskoulu oli uuden koulumuodon ensi aallossa mukana. Koulupolitiikan keskeinen toimija Mikael Soinen oli tavoitellut pitkään yhtenäisempää koulujärjestelmää, joka ottaisi paremmin huomioon maaseutuvaltaisen yhteiskunnan tarpeet. Rinnakkaiskoulujärjestelmässä (4 + 8) oppikouluun lähdöstä piti päättää 11-vuotiaana, mikä varsinkin syrjäseudulla tuotti ongelmia, koska siellä ei ollut vaadittavaa kulttuuriperinnettä eikä juuri tietoaakaan valintojen perusteeksi. Myös järjestelmän vahva oppikoulupainotus oli pohjoisen näkökulmasta huono asia. Uusmuotoinen oppikoulu perustui koko kansakoulun oppimäärään, jolloin koulun valinta siirtyi parilla vuodella myöhäisemmäksi (6 + 6). Periaatteessa se sopi paremmin Lapinmaan olosuhteisiin myös siksi, että kansakouluverkoston tihentyminen toi koulutien kaikkien ulottuville. Lukusuunnitelmaa oli suunniteltu niin, että siinä oli vahva matematiikka- ja kielipainotus mitkä olivat perinteisen oppikoulun keskeisiä oppiaineita (Kiuasmaa 1982, 212). Tällaisella painotuksella oli tarkoitus varmistaa jatko-opintokelpoisuutta muun muassa lukioon ja akateemiselle uralle. Tavoite saavuttaa kolmessa vuodessa sama taso kuin viisivuotisessa koulussa oli tietenkin erittäin vaativa. Kun pohjakouluerojen vuoksi jouduttiin vielä kertaamaan ja paikkaamaan aikaisempia opintoja, oli tuloksena “läähättävä kiireellisyys” (KiYhA aineisto 1979).

Kansakoulun ja oppikoulun opetussuunnitelmien yhteensovittaminen olisi ollut välttämätöntä, jotta uusmuotoisesta oppikoulusta olisi tullut hyvin toimiva kokonaisuus. Kolmi vuotinen ohjelma vaati kielten keskitystä, jonka edellytyksenä oli äidinkielen, matematiikan ja reaaliaineitten painotusta kansakou-

lun 5–6 luokille, jolloin vapautuneeseen tilaan voitiin sijoittaa kielten lisätunnit oppikoulun puolella. Opetussuunnitelmien ja oppimateriaalien (oppikirjat) yhteensovittaminen ei kuitenkaan onnistunut ja uusmuotoiselle oppikoululle jäi huono jälkimaine. Uusmuotoisen koulun opetussuunnitelmaa jouduttiin soveltamaan lopulta vanhamuotoisen ehdoilla. Vanhamuotoisen oppikoulun puolella oli alusta pitäen karsastettu tätä uutta oppikoulun sovellusta. Pelko tiedon tason laskusta oli tärkein perustelu vastustamiseen (Kiuasmaa 1982, 549 viite 4 ja 550 viite 5 ja 8). Lopulta monet koulut alkoivat pakkotilanteessa lisätä kouluvuotia ja lopulta siirtyä vanhamuotoiseen järjestelmään. Tosiasiallisesti oli muodostunut kaksi oppikouludoktriinia, joiden taustalla oli erilainen kasvatusideologinen ja poliittinen näkemys. Vanhamuotoisen oppikoulun taustavoimat olivat niin vahvoja, ettei uusmuotoiselle koululle löytynyt elinkelpoista tilaa järjestelmässä. Akateemisesta perinteestä ponnistava koulu ja paikalliset tarpeet sekä motiivit eivät näyttäneet sopivan samaan kouluun (ks. Salminen 2002, 291, 293-294). Ennen pitkää myös Kittilässä jouduttiin lisäämään kouluvuotia ja kun koulu laajentui täysimittaiseksi, yliopistoon johtavaksi vuonna 1947, oli vanhamuotoiseen järjestelmään siirtyminen väistämätön seuraus (KiYhA Vk 1946-47). Rinnakkaiskoulu tuntui olevan vallitseva järjestelmä pitkälle tulevaisuuteen.

Alkuvaiheen oppikoulun vaikuttavuudesta

Koulun johtaja arvioi koulun toimintaa ja merkitystä 10-vuotiskatsauksessa vuonna 1938. Kouluun oli sinä aikana kirjautunut 186 oppilasta, joista puolet oli suorittanut koulun loppuun. Keskeyttäneiden määrä oli ollut erittäin suuri, mutta oppikouluissa oli totuttu tiukkaan arvosteluun ja kovaan vaatimustasoon. Johtajan tietojen mukaan noin kolmekymmentä oli jatkanut opintojaan. Lukioon oli siirtynyt 10 (sieltä yliopistoon 4), kauppaopistoon 6, seminaariin 5, talouskouluun 5 sekä yksi metsäkouluun,

diakonissalaitokseen, teknilliseen opistoon ja näyttämöopistoon. Puolet koulun käyneistä oli siirtynyt työelämään, pääasiassa maa- ja metsätalouden töihin, jonne suurin osa keskeyttäneistäkin oli mennyt. Pankkien, kauppojen, metsäyhtiöiden ja julkisyhteisöjen palveluammatteihin oli siirtynyt koulun käyneistä viidesosa lyhyen lisäkoulutuksen jälkeen. Toistakymmentä tyttöä oli perheen emäntänä (KiYhA Vk 1937–38). Tilastollinen päätoimisto puolestaan tiedusteli viimeisen luokan oppilaiden ammatillisia suunnitelmia. Niiden mukaan hieman yli puolet oppikoulun käyneistä suunnitteli jatko-opintoja, ja loput aikoiivat siirtyä heti työelämään tai perustaa perheen. Jatko-opintojen suunnitelmat koko oppilasmäärästä jakautuivat seuraavasti: 13 % lukioon, 17 % opistotasoiseen koulutukseen ja 26 % muuhun ammatilliseen koulutukseen. (TiA Oppikoulutilastot 1930–39). Yleistäen voidaan sanoa, että noin puolet jatkoi opintoja, toinen puoli siirtyi työelämään tai avioliittoon.

Pohjois-Suomessa oli ylipäätään hyvin vähän ammatillista koulutusta. Myöskään aikakauden koulutusmentaliteetti ei välttämättä edellyttänyt jatko-opintoja. Varsinkin pitkäkestoiseen koulutukseen lähteminen oli korkean asennekynnyksen takana. Myös velkarahoituksesta oli laman aikana huonoja kokemuksia ja epätietoisuus akateemisista aloista jarrutti niin ikään lähtemistä. Partikulaariset arvot olivat vielä kunniassaan ja poismuuttoa ei katsottu kovin hyvällä. Aikakauden perhearvot ja sukupuoliroolit eivät myöskään suosineet tyttöjen jatko-opintoja; Kittilän oppikoulu oli hyvin tyttövaltainen.

Kittilän yhteiskoulu oli tehnyt ennen kaikkea sivistyksen perustyötä, jota paikalliset perheet saattoivat hyödyntää seuraavaa sukupolvea kasvattaessaan. Kulttuurinen pääoma lisääntyi ja alkoi tuottaa hedelmää seuraavina vuosina ja vuosikymmeninä. Heikki Wariksen (1952) mukaan sosiaalinen ja kulttuurinen nousu tapahtui askelma kerrallaan pitkän sivistyksellisen perustyön jälkeen, harvoin suoraan huipulle (Waris 1952, 327). Oppikoulun yleistymisen myös periferian nuorten normiksi edellytti vielä elintason nousua sekä varallisuus- ja kulttuurierojen tasoittumista.

Tässä työssä näkyi erityisesti yhteiskunnallis-taloudellisten olosuhteiden suuri merkitys oppikoulun yleistymisessä, jossa periferisen alueen näkökulmasta oli valtakunnallisesti varsin poikkeavia piirteitä. Aiempaa selvemmin myös erilaisten oppikouludoktriinien vaikutus tuli hyvin esille. Paatoksellinen 'spes patriae' –hehkus on suurelta osin peittänyt niitä ongelmia, mitä oppikoulun yleistymiseen on liittynyt. Oppikoulu oli kehittynyt urbaanissa ympäristössä ja Lapinmaan olosuhteet poikkesivat siitä jokseenkin täydellisesti. Kansakoulussa oli laadittu oma opetus-suunnitelma maaseudun kouluille, mutta oppikoulussa ei vastaavaa sopeutusta tehty. Oppikoulu oli vapaaehtoinen koulu ja joutui sen vuoksi erityisen tarkkaan puntariin. Köyhällä seudulla koulut eivät olleet tärkeysjärjestyksessä ensisijaisia kohteita ja talouslama siirsi niiden sijoittumista entistäkin etäämmälle. Ajankohta oppikoulun perustamiseen oli näin ollen sängen epäkiitollinen. Oppikoulun luonteva kannatus perustui yhteiskunnan keskikerrosten vahvuuteen ja se oli Lapinmaassa hyvin ohut. Siksi olennaista oli millaisen vastaanoton koulu sai pääväestön keskuudessa. Käsitys oppikoulusta oli jäänyt aika hämäräksi, mikä heikensi koulun mahdollisuuksia merkittävästi. Koulua pyrittiin lähentämään paikalliseen yhteisöön lukusuunnitelman 'hyötyaineiksella', mutta sekään ei tuonut olennaista parannusta tilanteeseen. Oppikoulu toimi lopulta valtakunnallisen standardin mukaisesti, eikä siihen paikallisia sovelluksia voinut liittää kovin helposti. Uusmuotoinen oppikoulu oli periaatteessa sopiva Lapinmaan olosuhteisiin, mutta vanhamuotoisen koulun taustavoimien kulttuurihegemonia ei antanut sille elintilaa.

Oppikoulun läpimurto tapahtui lukuvuodesta 1941-42 alkaen samaan aikaan kuin muuallakin. Se oli siinä mielessä yllättävää, että oppikoulu vapaaehtoisena kouluna edellytti varallisuutta ja sota-aika oli taloudellisesti niukkaa aikaa; epävarmat olot muokkasivat asenteita ja tavallaan pakottivat etsimään uusia mah-

dollisuuksia. Se turvasi myös koulun jatkuvuuden pitkällä aikavälillä.

Viitteet

[1] Lapinmaan kunnat: Enontekiö, Muonio, Kittilä, Inari, Utsjoki, Sodankylä (johon kuului Savukoski ja Pelkosenniemi). Tekstissä Lappi tarkoittaa vuonna 1938 perustettua Lapin läänää.

[2] Pitkät etäisyydet oli yksi syy oppikoulun käymisen vähäisyyteen. T. I. Itkonen on kuvannut värikkäästi pitkää ja vaivalloista koulumatkaa Inarista Ouluun. Aikaa oli varattava pari viikkoa. Matkaa taitettiin kävellen, veneellä, hevosvetoisilla rymykärryillä ja loppumatka laivalla Kemistä Ouluun, myöhemmin junalla. Loma-ajat eivät riittäneet pitkälliseen matkaan, muun muassa joululoma oli liian lyhyt edestakaista matkaa varten. (Itkonen 1991, 29, 37-43).

[3] Arviointi perustuu kokemustietoon, jonka mukaan pääosa Lapin koululaisista opiskeli Oulussa. Siellä oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa jopa kuusi oppikoulua. Jonkin verran koululaisia oli muuallakin Suomessa: lähinnä muuttoliikkeen levittämä sukulaisten verkosto ratkaisi missä.

[4] Oppikoulun kannatusyhdistyksen jäsenten sosiaalinen ja ammatillinen jakauma kertoo kouluaktivistien sosioekonomisen koostumuksen: talollisia 30, toimihenkilöitä ja virkamiehiä 28, liikkeenharjoittajia 7 ja työmiehiä 4 (KA Kh III Ed 13 YKDN 45/434 1928). Koulun johtokuntaan valittiin virkamiehiä 6, talollisia 3, ja 1 kauppias, seppä sekä rouva (KiYhA J:1 ptk 25.5.1928).

[5] Vuoden 1929 vaaleissa kommunistien vaaleissa esiintynyt puolue, Sosialistinen työväen ja pienviljelijöiden puolue, sai 37 % äänistä Kittilässä (SVT XXIX vaalitulasto 14 eduskuntavaalit 1929 taulu IV). Vaalituloksia, joista näkyy kyläkohtainen äänestämisen, löytyi tilastokeskuksesta vuosilta 1958 ja 1972. Kylän suuruus ei selitä Alakylän oppilaiden suhteellisen suurta määrää, sillä esimerkiksi Kaukosen asukasluvu oli kaksinkertainen ja

Sirkan kerroin oli 1.6 Alakylään verrattuna. Kallo oli samankokoinen kylä kuin Alakylä ja yhtä etäällä koulusta, mutta sieltä ei ollut yhtään oppikoululaista tällä jaksolla; sen sijaan äärivasemmiston kannatus oli voimakasta, esimerkiksi 1958 ja 1972 vaaleissa yli 70 % annetuista äänistä. Alakylässä vasemmiston kannatus oli vähäistä (TiA edusk vaali 1958, kunn vaali 1972). Varallisuuserojen tarkka arviointi on hankalaa, sillä verotustiedot hävisivät Lapin sodan tuhojen mukana.

[6] Tilastokeskuksen arkistosta löytyivät tiedot perhetaustasta vain kyseisiltä vuosilta.

Lukuvuonna 1937-38 valtakunnallinen jakauma oli: virkamiehistö 25 %, suurliikkeenharjoittajat 10 %, käsityöläiset 39 %, teollisuustyöväestö 13 %, suurtilalliset 4 %, pientilalliset 8 % ja maataloustyöväestö 1 % (Kiuasmaa 1982, 243). Lapinmaan tilanne poikkeaa esimerkiksi Keski-Suomen maaseudun tilanteesta. Keski-Suomen maaseudulla käsityöläisten osuudet olivat Saarijärvellä 12,7 % ja Viitasaarella 13,9 % sekä liikemiesten vastaavat luvut 17,5 % ja 17,9 % (Ronkanen 1964). Kittilässä molempien yhteenlaskettu osuus oli noin 10 % (ks. taulukko).

Lähteet

Painamattomat lähteet

Arkistolähteet

- Kansallisarkisto (KA): Kouluhallituksen arkisto
 - Kouluhallituksen yhteisistuntojen p-kirjat 1935–39
 - Syystiedonannot 1928–40 (St)
 - Vuosikertomukset 1928–43 (Vk)
 - Tarkastajakertomukset 1928–39 (Tk)
- Kittilän kunnan arkisto (KiKuA)
 - Valtuuston pöytäkirjat 1928
- Kittilän seurakunnan arkisto (KiSeA)
 - Kirkkoneuvoton pöytäkirja 1928–30

Kittilän yhteiskoulun / yhteislyseon arkisto (KiYhA)
 Kannatusyhdistyksen pöytäkirja 1928
 Vuosikertomusten ja tark-kertomusten kopiot (Vk, Tk)
 Muistelma-aineisto 1979
 Oulun maakunta-arkisto (OMA)
 Oppikoulujen oppilasmatrikkelit
 Piispantarkastuksen pöytäkirja 1928
 Tilastokeskuksen arkisto (TiA)
 Oppikoulutilastot 1929–39
 Eduskuntavaalit 1958, kunnallisvaalit 1972

Painamattomat opinnäytteet

Ojala Herkko, Ensi polven akateemisen sivistyneistön muodostuminen Helsingin yliopistossa vv 1859–99. Suomen historian gradu. Helsingin yliopisto 1952.
 Ronkanen Kosti, Oppikoulunkäynti Keski-Suomessa maan tieteellisenä ja sosiaalisena sena ilmiönä. Pro gradututkimus Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulussa 1964.

Asiakirjajulkaisut

Komiteanmietintö no 8 1938. Lapin komitean mietintö 1938. Helsinki 1938
 Valtiopäivät, pöytäkirjat 1928 ja 1933

Kirjallisuus

Andersson G.A. 1914 Tietoja Sodankylän ja Kittilän pitäjien aikaisemmista ja myöhemmistä vaiheista. Ylipainos Lapin Kansasta vv. 1954–55. Lapin Kansan kirjapaino 1955.
 Honkala Niilo 1960 Yksityisoppikoulu kehityksen ja uudistusten tienraivaajana. Yksityisoppikoulujen Liitto 25 vuotta. Juhlajulkaisu 1935–60. Helsinki.

-
- Huuhka Kosti 1955 Talonpoikaisnuorison koulutie. Tutkimus talonpoikaisnuorison koulunkäynnistä ja siihen vaikuttaneista sosiaalisista tekijöistä Suomessa 1910–1950. Helsinki.
- Itkonen Tuomo 1970 Pippinä ja pappina. WSOY Porvoo.
- Kerkelä Heikki 1996 Vanhan maailman peilissä. Modernin yhteiskunnan synty ja pohjoinen aineisto. Tampere: Gaudeamus.
- Kiuasmaa Kyösti 1982 Oppikoulu 1880–1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun. Oulu: Pohjoinen.
- Kivinen Osmo 1988 Koulutuksen järjestelmäkehitys: Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvulla. Turku: Turun yliopisto.
- Kivinen Osmo & Kinos Sirppa 1990 Suomalainen oppiaika. Teoksessa Koulu ja menneisyys XXVIII. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1990. Helsinki.
- Lassila Juhani 2005 Lapin koulutus vuosina 1630-2001. Oulu: Oulun yliopisto.
- Levi Giovanni 2001 On Microhistory. New Perspectives on Historical Writing. Second Edition. Edited by Peter Burke. The Pennsylvania State University Press. Pennsylvania.
- Lähteenmäki Maria 2004 Kalotin kansaa. Rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808–1889. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Massa Ilmo 1994 Pohjoinen luonnonvalloitus. Suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa. Tampere: Gaudeamus.
- Niemelä Yrjö 1989 Ounasjoenmaa. Kemijärvi: Lapin Painotuote Oy.
- Rinne Risto 1987 Onko opetussuunnitelma ideologiaa? Opetussuunnitelma aikakautensa sosiaalisten ehtojen raamittamana skenaariona. Opetussuunnitelman tutkimukselliset

-
- kehykset. toim. Paavo Malinen ja Pertti Kansanen. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
Tutkimuksia 48. Helsinki: Yliopistopaino.
- Salminen Jari & Pietiäinen Jukka-Pekka & Teperi Jouko 1995
Yksityisoppikoulujen historia 1872-1977. Helsinki: Painatuskeskus.
- Salminen Jari 2002 Alamainen sivistysprojekti, tasa-arvo ja edistys. Suomen yksityisten oppikoulujen rakenteellinen kehitys 1872-1920. Tutkimuksia 237 Helsingin yliopisto.
wm.utu.fi/Public/Edu/FERA/HistoriaSig/index.html
- Waris Heikki 1952 Suomalaisen yhteiskunnan rakenne. Toinen painos. Helsinki: Otava

Abstract

Martti Ranta

The Arrival of the Grammar School Educational System to Finnish Peripheries: The Case of Co-Educational School of Kittilä

Little research has been conducted on grammar schools in rural areas and even less so in geographical peripheries. This article aims at contributing to the study of grammar schools in peripheral areas by examining the history of co-educational school of Kittilä, sole grammar school north of the Finnish Arctic Circle during the late 1920s and 1930s. It sheds light on the arrival and construction of grammar school system in Lapland by looking at the historical formulation of educational practices and their meanings for students. Methodologically this article draws on new micro-historical approach, especially on the notion of 'exceptional normal', general curriculum representing normality and operational environment of the school exceptionality. Main research data is consisted of archive materials complemented by student narratives.

This article shows that the construction of grammar school educational system in Lapland was not an easy process because of specific local conditions: economy was based on subsistence economy and farming, and social stratification was relatively low. Although efforts were made to narrow the gap between school traditions and local socio-cultural conditions, this article shows that its impacts on school attendance and on seeking further higher education were relatively low. Civilizational and educational impact of the high school education started to have its effects only on further generations.